

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

DECEMBER 8 • 2010

**Drottning Lovisa Ulrikas eleganta numismatiska boksamling
Augustus Saint-Gaudens — medaljkonstnären som var Zorns vän
Riksvapnen på de isländska mynten
Kaffe med knorr i Hallstahammar**

Pris 30 kr

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor: www.numismatik.se respektive www.myntkabinettet.se.

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december. På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47x50
mm:
250 kr

1/8 sida
72x50
mm:
350 kr

1/6 sida
47x105
mm:
400 kr

1/4 sida
72x105
mm:
600 kr

1/2 sida
151x105
mm:
1.200 kr

Helsida
151 x 214 mm:
2.000 kr

2:a och 3:e omslags-
sidan:
2.500 kr
4:e omslagssidan:
5.000 kr

Annonser på årsbasis får 20 % rabatt.

Kontakta föreningens kansli,
e-post: annons@numismatik.se

Annonstopp senast den 1:a i månaden före utgivning.

Enskilda SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med högst tre rader att köpa, sälja eller byta samlarobjekt.

Annonser som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.

Innehåll SNT 8 • 2010

Sid.

Artiklar och notiser

Drottning Lovisa Ulrikas eleganta boksamling i Kungl. Myntkabinettet	172
Augustus Saint-Gaudens – medaljkonstnären som var Anders Zorns vän	174
Riksvapnen på de isländska mynten	176
SNF:s årsmöte 2010	178
Kaffé med knorr i Hallstahammar – två ovanliga papperspolletter från 1800-talet.....	180
Den något spar – han något har	184
Annorlunda användning av ett mynt	185
Guldmynt, marsipangrisar och abiturienter	186
Julius Haganders samling	186
Julsaga 1931: En skatt som förde lycka med sig	188
Grisen Rachel i Seattle	189

Stående rubriker

Nytt om böcker	180
Personalia. Vera Hatz 15 augusti 1923 – 18 oktober 2010	182
Ny utställning. Nya tigrar i ekonomin? Om BRIC-ländernas möjligheter att utmana världens ledande ekonomi	183
Föreningar	184
Aktuella auktioner	190, 192
Aktuella myntmässor	173, 187

Omslag

Sparbössa av metall tillverkad av Örebro Bleckembalagefabrik, troligen 1930-tal, med ett tydligt budskap. Burken har två sidor som vill visa att sparar man inte så har man heller inget. Tomtefar ger på sparbössans ena sida de små nissarna var sin slant. Han har sparat duktigt och kan ge bort ett par slantar till jul. På den andra har tomtedar tomma fickor, han står något hukad med lappat byxknä och de små nissarna gråter. Eva Wiséhn berättar vidare på sidan 184.

Foto: Gabriel Hildebrand.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb

115 22 Stockholm

Tel. 08-667 55 98

Måndagar

kl. 10.00-12.00, 13.00-16.00

Fax 08-667 07 71

info@numismatik.se

Plusgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet

Box 5428

114 84 Stockholm

Tel. 08-5195 5300

Fax 08-411 22 14

mg1@myntkabinettet.se

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Monica Golabiewski Lannby

Prenumerationer:

Pris 200 kr/år (8 nr)

Medlemmar erhåller tidningen

automatiskt

SNT trycks med bidrag från

Gunnar Ekströms stiftelse

samt Sven Svenssons stiftelse.

För insänt, ej beställt, material

ansvaras ej. SNT:s texter och bilder

lagras elektroniskt och publiceras

i pdf-format på SNF:s och KMK:s

hemsidor. Den som sänder material

till SNT anses medge elektronisk

lagring/publicering.

Tryck:

Växjö Offset

ISSN 0283-071X

Föreningens aktiviteter

HÖSTEN 2010

DECEMBER

15 Julfest

Plats Banérgatan 17

18.00 Föreningens traditionella julfest med glögg, lussekatter, julgodis och frågesport.

Kungl. Myntkabinettets verksamhet

KUNGL. MYNTKABINETTET visar specialutställningen Nya tigrar i ekonomin? i grå gången på entréplan. Det är de så kallade BRIC-länderna som står i fokus. Se mer på sid. 183. Under hösten har föreläsningsserien i ekonomiska frågor varit en stor framgång och haft många åhörare.

LYCKOSLANTEN har fått ett eget krypin i utställningsdelen Spara i bössa och bank. Dess historia presenteras av våra vänner Spara & Slösa. Här finns möjlighet att sitta ned i en gammaldags skolbänk och bläddra i gamla och nya exemplar av tidningen. Lyckoslanten med seriefigurerna Spara & Slösa har berört människor i närmare 85 år. I dag vill den öka barns kunskaper om ekonomi och stimulera till att frågor som rör ekonomi och sparande behandlas i skolan i åldrarna 9 till 12 år.

LUCKÖPPNING. 1 till 24 december har museet lucköppning. I en adventskalender av stort format visas föremål ur vår fantastiska sparbössesamling. Montern är placerad på plan 2. Vi öppnar en lucka om dagen och bakom luckorna är temat svinaktigt med inslag av jul.

TUMBA BRUKSMUSEUM har julfest 11 december och julgransplundring 6 januari. Utställningen Musiken på bruket fortsätter. Kombinera visning med lite julmat. Boka julbord eller varför inte en amerikansk jullunch? Se hemsidan.

Omslag till Lyckoslanten 1933:1.
Av illustratören Helge Artelius
(1895-1989).

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan.

Kansli: Besöksstid: måndagar kl. 10-12, 13-16.

Stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna.

www.numismatik.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6. Buss 2, 43, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: måndag - söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: torsdagar kl. 13.00-16.00.

www.myntkabinettet.se

Tumba Bruksmuseum

Adress: Sven Palmes väg 2, Tumba. Pendeltåg; buss 725.

Utställningar: sept. - maj, lörd.-sönd., juni - aug. tisd.-sönd., kl. 11.00-16.00.

www.tumbabruksmuseum.se

Drottning Lovisa Ulrikas eleganta boksamling i Kungl. Myntkabinettet

Av Monica Golabiewski Lannby

Kungl. Myntkabinettets exklusiva biblioteks- och konferensrum är uppkallat efter drottning Lovisa Ulrika – *Lovisa Ulrikas bibliotek*. Men vem var hon?

Lovisa Ulrika föddes år 1720 i Preussen. I samband med för-målningen med tronföljaren Adolf Fredrik 1744 fick hon av kungen, Fredrik I, en förnämlig bröllops-gåva – nämligen rätten att disponera Drottningholms slott. Adolf Fredrik regerade 1751-1771.

Slottet blev hennes sommarresi-

Lovisa Ulrika hade redan innan köpet av Carl Gustaf Tessins mynt- och medaljsamling gripits av tidens passion för numismatik.

Hon beställde utsökta myntskåp och lät Carl Hårleman inreda ett långsmalt rum för samlingarna, ett typiskt ”myntkabinett”, på Drottningholm.

Lovisa Ulrika var mor till vår tju-sarkonung, Gustav III. Hennes numismatiska samling består av mynt, medaljer, medaljskåp (visas i utställningen Medaljkonsten) samt numismatisk litteratur. Grunden till samlingen köptes in år 1746 från Carl Gustaf Tessin.

Boksamlingen innehåller de viktiga numismatiska bokverken som trycktes från mitten av 1500-talet till mitten av 1700-talet.

Den nygjorda inredningen (1997) är inspirerad av Skoklosters slotts-bibliotek och har gröna spegeldör-rar och golv av ekparkett. Arkitekt är Carola Bratt från Tempera Arki-tekter AB.

dens. Här ville hon skapa en miljö för intellektuella förströelser. Hennes rådgivare och vän var Carl Gustaf Tessin. Med deras gemensamma stora intresse för konst, vetenskap och litteratur lyckades de skapa en kultiverad atmosfär på slottet. Att vara vetenskapligt bildad var högsta mode, och att samlar låg i tiden. Konst- och kuriosakabinett fanns överallt i Europa. Slottet inreddes med tavlor, teckningar, böcker, växter, djur, stenar samt numismatiska föremål och böcker. Och här fanns givetvis också kungens och kronprinsens – den blivande Gustav III – sviter.

Under 1600- och 1700-talen hade det blivit alltmer populärt att samla mynt och myntböcker. De flesta statsöverhuvuden kunde visa upp betydande myntsamlingar. Tessin – som många år bott utomlands – samlade mynt och medaljer men ägde dessutom all väsentlig numismatisk litteratur, en samling han grundlagt genom arv år 1699.

Lovisa Ulrika (1720-1782).
Av Lorentz Pasch d.y. 1767.
Foto: Nationalmuseum.

Carl Gustaf Tessin (1695-1770).
Av Jacques André Joseph Aved.
Foto: Nationalmuseum.

Lovisa Ulrikas egen myntsamling grundades då hon år 1746 för 135 360 daler kopparmynt förvärvade Tessins samling. Även böckerna följde med i samma köp. Genom sin tjänst hade

Biblioteket i Kungl. Myntkabinettets flygel mot Slottsbacken har fått sitt namn efter drottning Lovisa Ulrika, vars vackra numismatiska boksamling förvaras i ett av de gallerförsedda bokskåpen utmed väggarna.

Tessin fortfarande tillgång till samlingen på Drottningholm och behövd inte sörja sin förlust nämnvärt.

Boksamlingen består av ungefär tio hyllmeter böcker och de viktigaste numismatiska bokverken som tryckts från 1500-talets mitt till 1700-talet ingår. Lovisa Ulrika lät binda om en stor del av Tessins böcker i eleganta skinnband och med sitt eget alliansvapen i guld. Men de flesta böckerna bär fortfarande Tessins namnchiffer och namnteckning på titelbladet.

En förteckning över hela myntsamlingen, utförd av kanslirådet Carl Reinhold Berch, bands in i två volymer på 1770-talet.

Till denna fantastiska mynt- och medaljsamling lät Lovisa Ulrika tillverka åtta ståtliga skåp. Uppdraget gick till Stockholms snickarmästare Lorentz Nordin och de är sannolikt

ritade av hovarkitekten Carl Hårleman. Numera finns sex av dem att beskåda i Kungl. Myntkabinettet på Slottsbacken.

På slottet skapades ett särskilt galleri för drottningens alla samlingar, däribland ett myntkabinett med de åtta skåpen samt den numismatiska boksamlingen tillsammans med andra böcker i det intilliggande biblioteket. Det var också här den av drottningen instiftade Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien höll sitt första möte, på hennes födelsedag den 24 juli 1753.

Kunniga numismatiker liksom betydande samlingar av mynt och medaljer fanns i vårt land under denna tid. Men Lovisa Ulrikas böcker, mynt och medaljer blev den förnämsta av dem – väsentligt kompletterad efter övertagandet av Tessins samling.

För dem som vill veta mer om drottning Lovisa Ulrikas medaljskåp och hennes numismatiska boksamling finns böcker till försäljning i museets butik:

Kristina Kvastad: *Dolt i kabinett. Lovisa Ulrikas mynt- och medaljskåp från Drottningholm*. Utgiven av Kungl. Myntkabinettet 2004.

Clas-Ove Strandberg: *The Queen Lovisa Ulrika Collection of Numismatic Literature. An Illustrated and Annotated Catalogue*. Utgiven av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien 2001.

Om Carl Gustaf Tessin och Lovisa Ulrika som samlare kan man läsa i:

Ernst Nathorst-Böös & Ian Wiséhn: *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet*. Numismatiska Meddelanden XXXVI. Utgiven av Svenska Numismatiska Föreningen 1987.

År 1765 överlät Lovisa Ulrika äganderätten till sina numismatiska klenoder till staten, formellt under Vitterhetsakademiens vård. Drottningen avled 1782. Sommaren 1796 överfördes samlingarna till det nyinrättade Kungl. Museum på Stockholms slott. Samlingarna finns nu i Kungl. Myntkabinettet, där de utgör kärnan i den systematiska samlingen.

Sedan Kungl. Myntkabinettet flyttade in i eget museum på Slottsbacken år 1996 finns Vitterhetsakademiens biblioteks numismatiska samling i sin helhet i samma byggnad.

Foto om ej annat nämns: KMK.

Bli medlem i
SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Arsavgiften är 250 kr.
Som medlem får Du **SNT** automatiskt!

Du kan också prenumerera på **SNT**
för endast 200 kr per år.

www.numismatik.se

MYNTMÄSSA I BORLÄNGE

Lördag 2 april 2011

kl. 10.00 – 16.00

Liljegården

Borganäsvägen 22

Falu-Borlänge Myntklubb

fb.myntklubb@gmail.com

www.fb-myntklubb.se

Augustus Saint-Gaudens – medaljkonstnären som var Anders Zorns vän

Av Ian Wiséhn

Vid slutet av 1800-talet var Augustus Saint-Gaudens en välkänd skulptör i Förenta Staterna. Hans verk visades i offentliga miljöer på olika platser i landet. Han fick också uppdrag att formge både mynt och medaljer. För oss svenskar är det intressant att notera att Saint-Gaudens var vän med Anders Zorn. De träffades redan vid Zorns första besök i USA. (Fig. 1)

Saint-Gaudens (1848-1907) var son till fransk-irländska immigranter och på sätt och vis förverkligade han den ”amerikanska drömmen”. Som barn bodde han med föräldrarna i det fattiga Lower East Side i New York. Med tiden skulle han bli en av USA:s främsta skulptörer med betydande uppdrag och med rika kunder.

Kosmopolit

Han var en kosmopolitisk person som föddes i Dublin den 1 mars 1848. Vid tretton års ålder slutade han sin skolgång för att i stället arbeta hos en kamésnidare.

Innan Saint-Gaudens fyllt tjugo år hade han börjat utbilda sig i skulptur – först vid *Cooper Union* och därefter vid *National Academy of Design*. Åren 1867-1870 vidareutbildade han sig vid *Ecole des Beaux Arts* i Paris. De följande två åren vistades han i Rom och färdigställde där skulpturen ”Diana”, som placerades högst upp på tornet i Madison Square Garden, New York. Det skulle med tiden bli många skulpturer. (Fig. 2)

Medaljer

Saint-Gaudens fick emellertid också andra spännande uppdrag som till exempel medalj- och myntbeställningar.

Den kanske mest kända av hans medaljer är den över *World's Columbian Exposition*. (Fig. 3) Denna utställning hölls i Chicago maj – oktober 1893. Arrangörerna ville med utställningen fira fyrahundraårsminnet av Christopher Columbus' landstigning på den amerikanska kontinenten. Utställningen var enormt stor och besöktes av sammanlagt 26 miljoner människor. Medaljen blev emellertid inte klar förrän utställningen stängde. Åtsidan visar Columbus med figurer i bakgrunden.

Frånsidan godkändes inte av jubileumskommittén. Han hade nämligen avbildat en man med alltför tydliga könsdelar. I stället blev det chefsgravören vid *United States Mint*, Charles E. Barber, som fick uppdraget att göra den sidan. Saint-Gaudens blev

1. Kopparstick över Augustus Saint-Gaudens utförd av Anders Zorn.

mycket upprörd, eftersom Barber var hans värsta konkurrent när det gällde medaljuppdrag.

Medaljen som mäter 76 mm är gjuten i brons. Kungl. Myntkabinettets exemplar (inv.nr 21 933) är överlämnad som gåva av prins Eugen.

Mynt

Bland myntsamlare är annars de guldmynt som Saint-Gaudens modellerade mest kända. Bakgrunden till dessa mynt var att presidenten Theodore Roosevelt kommenterat den amerikanska myntningen med orden ”*uninspired and commonplace*”. Presidenten skickade en inbjudan till Saint-Gaudens om att han skulle komma med förslag på nya 10- och 20-dollarmynt samt 1-centmynt. Tio månader senare, i november 1905, kunde konstnären lämna in förslag på nya mynt. President Roosevelt blev mycket förtjust och ansåg att mynten till och med bli skulle vackrare än de gamla grekiska mynten.

Saint-Gaudens \$10-mynt visar på åtsidan ett så kallat ”Liberty”-huvud med indiansk fjäderprydnad. (Fig. 4) Frånsidans stående örn hämtade konstnären från den medalj som han graverat till Theodore Roosevelts installation som president.

\$20-myntets åtsida visar en kvin-

2. Den förgyllda statyn ”Victory” som finns centralt placerad inne i *The Metropolitan Museum of Arts*.

4a-b. 10 dollar 1913 i guld.
Diameter 26 mm. KMK 24 713D.

nofigur som symboliserar friheten (*Liberty*). (Fig. 5) Samma figur hade Saint-Gaudens utfört till Shermanmonumentet på Grand Army Plaza i New York. Till vänster om kvinnofiguren finns byggnaden U.S. Capitol och i bakgrunden solstrålar som skulle symbolisera upplysningen. På fransidan finns en högtflygande örn. Inspiration till örnen hämtade han från 1-centmynten 1857 och 1858. Förslagen till nya 1-centmynt förverkligades inte.

Saint-Gaudens fick aldrig se de färdiga guldmynten eftersom han avled i augusti 1907. Roosevelt hade begärt att mynten skulle börja präglas 1908. Båda mynten präglades i Denver.

Foto: Gabriel Hildebrand, KMK.

Källa

Tolles, T.: *Augustus Saint-Gaudens in The Metropolitan Museum of Art*. New York 2009.

3a-b. Medalj gjord till världsutställningen i Chicago 1893. Konstnärer: Augustus Saint-Gaudens (åtsida) respektive Charles E. Barber (frånsida). Koppar. Diameter 76 mm. KMK 21 933. Det avbildade exemplaret har tillhört prins Eugen. Kungl. Myntkabinettet har dessutom ännu ett exemplar som hör till Nationalmuseets deposition. Fransidan (t.v.) är förminskad.

5a-b. 20 dollar 1910 i guld. Diameter 34 mm.
KMK 23 840D.

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nälmärken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61
Fax 08-661 62 13

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur

www.nordlindsmynt.se

Stöd medaljkonsten

Bli medlem i FIDEM

www.fidem-medals.org

Riksvapnen på de isländska mynten

I samband med Islands bankkris hösten 2009 hade Svenska Dagbladet en artikel om den i sin näringsbilaga. Som illustration avbildades Islands enkrona 1994 med en jätte – bergrese – som håller en stav i handen. Jag blev imponerad av myntets motiv. Det är ur min synpunkt en estetisk-numismatisk fullträff och det är ju så trolskt: ett sådant mynt måste jag skaffa, tänkte jag, och gick till olika mynthandlare.

Jag hittade vad jag sökte men dessutom flera andra isländska mynt och mitt intresse var väckt. Jag kontakta- de isländska ambassaden och gick in på nätet. Jag ville ha reda på vad det är för "gubbe" som pryder enkronan. Och sedan rullade det på.

ISLAND KOM ÅR 1262 under norsk och dansk styrelse. Sedan Danmark 1814 avträtt Norge till Sverige var Island enbart under dansk styrelse. Arton- hundralet präglades av kamp för frigörelse från Danmark.

År 1918 blev Island en självständig stat i personalunion med kungariket Danmark. År 1941 sade Island upp personalunionen och efter en folkom- röstning utropades republiken Island 1944. Men redan tidigare hade Island i olika avseenden lösgjort sig från Danmark.

Egna mynt

Island fick rätt att ge ut egna mynt år 1918. Detta gjordes först 1922 med 10 och 25 *aurar* (ören). De första isländska två- och enkronorna präglades 1925. Ovanför den isländska flaggan ses den danska kungakronan och vid sidorna Christian X:s monogram. (Se myntbilderna på nästa sida.)

Islands heraldiska vapen har under tiderna varierat, men år 1919 antogs det vapen som gällde till 1944. Det visar Islands flagga, krönt av den

Islands statsvapen 1919-1944.

Islands statsvapen från 1944.

danska kungakronan och flankerad av fyra landvättar, en drake, en stor fågel, en tjur och en jätte. Landvättarna på mynten introducerades först 1946.

Bakgrunden här till finner man i *Heimskringla* (konungasagor) av Snorre Sturlasson i historien om Olav Tryggvasson, kap. 33, Om Harald Gormsson, här (se textrutan till höger) i huvudsak enligt Emil Olsons översättning, Lund 1919.

På så sätt fick Island enligt legenden sitt skydd av fyra landvättar. Det var detta man tog upp i heraldiken år 1919, där Islands flagga kröns av den danska kungakronan och är flankerad av draken, fågeln, tjuren och jätten. Mot bakgrund av sagan om Olav Tryggvasson och kung Harald Gormssons tilltag mot det isländska skeppet skulle 1919 års heraldiska vapen kunna tolkas som en udd riktad mot Danmark.

År 1944 togs den danska kungakronan bort och på 1946 års en- och tvåkronor har de fyra landvättarna därför fått större utrymme än på den tidigare heraldiska vapenskölden.

På mynten finns nu det nya riksvapnet, men motiven med landvättarna har från och med 1981 brutits ut och

... Den danske konungen Harald Gormsson ämnade nu att segla med sin här till Island för att hämnas den skymf som alla islänningar hade tillfogat honom. Det hade nämligen blivit genom lag bestämt att det skulle diktas en nidvisa om danakonungen för varje människa som fanns i landet. Anledningen här till var den, att ett skepp som ägdes av islänningar hade förlit i Danmark och danskarna hade bemäktigat sig hela lasten under föregivande att det var strandvrak. Det var konungens fogde, Birger, som stod i spetsen för detta ...

Konung Harald befallde en trollkunnig man att skifta hamn och fara till Island och pröva, vad underrättelser han kunde få därifrån. Han for i skepnad av en val. När han kom fram till ön sam han västerut längs den norra kusten. Han såg att alla fjäll och backar var fulla av landvättar, somliga stora, andra små. Då han kom mitt för Våpnafjord sam han in i viken och tänkte stiga i land. Då kom en stor drake farande ned från dalen, följd av en mängd ormar, paddor och ödlor, som sprutade etter på honom.

Han for då därifrån västerut längs kusten ända till Eyjafjord. Där kom emot honom en fågel, som var så stor, att vingarna nådde fjällen på båda sidor, och därjämte en mängd andra fåglar både stora och små.

Åter for han bort därifrån och västerut runt omkring landet och sedan söderut till Breidefjord och vände in i fjorden. Där kom en stor ilsken tjur rusande emot honom ut i sjön under förskräckligt böl, och en stor mängd landvättar följde efter honom.

Åter sam han bort därifrån och söderut förbi Reykjanes och ville gå i land på Vikarskeid. Där kom emot honom en bergrese [jätte] med en järnstav i handen och så stor, att huvudet räckte över fjällen; och många andra jättar följde honom.

Då for han åter därifrån österut längs hela kusten. Där fanns intet annat, sa han, än sandslätter och ödemarker och stora bränningar där utanför, men så stort hav emellan landen, att man icke kan segla där med långskepp.

*Utdrag ur Heimskringla
i sagan om
kung Harald Gormsson*

2 krónur 1925.

2 krónur 1946.

25 aurar 1962.

10 krónur 1975.

1 króna 1975.

50 aurar 1981. På åtsidan ses en drake, på fransidan en råka.

10 aurar 1981. På åtsidan ses en tjur, på fransidan en bläckfisk.

5 aurar 1981. På åtsidan ses en fågel, på fransidan en rocka.

10 krónur 1984.

1 króna 1994. På åtsidan ses en jätte, på fransidan en torsk.

100 krónur 2004.

symboliskt återfinns de på mynten inom ett fyrdelat fält i en ring. På en del mynt har vart och ett av de fyra motiven renodlats, så till exempel på femtioöringen 1981 med draken och på enkronan 1994 med jätten.

En lustig detalj är att den skräckinjagande stora fågeln på mynten 1981 och senare blivit mycket snarlik en vanlig tjädertupp. Även draken ser nu något fredligare ut. På myntens

reverser avbildas fiskar och andra av havets organismer. Mynten har enligt uppgift av Islands ambassad skapats av konstnären Prøstur Magnússon.

Foto, mynten: Gabriel Hildebrand.

Foto, vapnen: wikipedia.

*Gösta Magnusson
f.d. biträdande länsantikvarie
i Stockholms län*

Mer att läsa

Björkman, S.: Myntir Íslands. 1836, 1922-1963. Stockholm 1965.
Olrog, F.: Íslands nya mynt. SNT 1981:6 s. 116.

Wiséhn, I.: Ísland (Myntnytt). SNT 1994:4 s. 117.

Internet

wikipedia.org/wiki/Coat_of_arms_of_Iceland

SNF:s årsmöte 2010

Inför Svenska Numismatiska Föreningens årsmöte 2010 hade den aktiva Numismatiska Klubben i Uppsala erbjudit sig att organisera värdskapet. Med sedvanlig ackuratess mobiliserades ett fylligt tvådagarsprogram som kunde tillfredsställa även den kräsne. Lördagen 8 maj fokuserades aktiviteterna till Uppsala, medan söndagen ägnades åt en heldagsutflykt till Sala silvergruva.

Som mest lockade programpunkterna uppåt femtiotalet deltagare från olika landsändar. Programmet rivstartade med visning av Uppsala universitets myntkabinett under sakkunnig introduktion av Hendrik Mäkelar och kunniga klubbmedlemmar.

Det är onekligen montrar med ett läckert urval numismatiska godbitar som visas ur samlingarna. Bland det utställda lämnar objektets kvalitet knappast något mer att önska. Så har också lejonparten av samlingarna sitt ursprung från framsynta samlare och föreståndare under 1700-talet, då det var möjligt att fånga in sköna och rara exemplar. För detta är vi ytterligt tacksamma i dag, likaså att inte konservatorerna fått fria händer på mynten och medaljerna utan låtit många behålla sin patina.

Det förnämliga numismatiska biblioteket – i ett särskilt rum – representerar många områden och finns i såväl modern referenstappning som i antikvariska format. Några av de svenska klassiska titlarna författade av Berch, Brenner, Ziervogel med flera finns särskilt tillgängliga för genombläddring. Det är en mäktig känsla att hålla i ett samtida band av dessa klassiker och med kanske en proveniens av någon namnkunnig numismatiker flera hundra år tillbaka i tiden.

Med denna smakstart vandrade den robusta gruppen över till Domkyrkan för visning av dess Skattkammare. Det är en numera modern och väl-designad skattkammardel med klimatanläggning som deltagarna kunde njuta av under sakkunnig ledning. Fantastiska klenoder, föremål och

Medlemmarna samlades vid Uppsala Domkyrka inför besök i dess Skattkammare.

klädedräkter, attribut och annat tillhöriga våra mest namnkunniga kungligheter och historiska huvudpersoner passerade revy i flera plan exponeerade i sofistikerade montrar. Flertalet har ju samband med kröningar och begravningar som avhållits i Uppsala under senmedeltiden och stormakts-tiden. Inte minst mäktigt var det att se dräkterna efter de tre Sturarna som Erik XIV lät mördra. Kassakistan som tillhört änkan Märta Leijonhufvud finns också att beskåda.

En av årsmötesdeltagarna överraskade med att medföra och förevisa sitt fint bevarade exemplar av den så kallade blodsklippingen i valören 4 mark 1568, ett mynt som änkan lät prägla av silverboten hon erhöll som kompensation (sic!) av Erik. Att detta silver sedermera bidrog till att finansiera hertigarna Johans och Karls uppror mot Erik var väl ödets ironi. Historiska klenodföremål av högsta rang men av olika kategorier råkade i denna stund sammanföras i samma

rum drygt 440 år efter tiden det begav sig. Till och med den luttrade guiden drog efter andan. Se, det var en numismatisk knorr som heter duga ...

Lunchen avverkades i snabb takt, varefter bereddes visning av eftermiddagens auktionsmaterial ur Sven Svenssons donerade samlingar på Akademihotellet, likaså förläggning för flertalet tillresta delegater. Den lilla auktionens omfång till trots genererade stort intresse och livlig budgivning med flera dragplåster bland ovanliga och välbevarade polletter och småmynt.

Klockan 18 vankades årsmötesförhandlingar i Anatomiska teatern på Museum Gustavianum vid Domkyrkoplan. Miljön är extraordinär med höjd- och djupkänsla i arkitektoniskt koncentrat och gav en omedelbar känsla av studenternas observationsmiljö under 1700- och 1800-talen.

Efter mötet dukades det upp en god middag med samkväm i god anda kvällen ut på restaurang Bowlaget.

Förväntansfull publik avvaktade eftermiddagens auktion.

Svenska Numismatiska Föreningens årsmötesförhandlingar 2010 avhölls i Anatomiska teatern i Gustavianum.

Tidigt söndag morgon var det dags att i buss och bil göra den relativt korta resan till Sala och målet Silvergruvan, en av våra viktigaste källor till myntat silver alltsedan åtminstone senmedeltiden.

Sala silvergruva är en av världens bäst bevarade gruvmiljöer. Under långa tider var Sala Europas största silverproducent. I dag är Sala silvergruva ett spännande äventyr för hela familjen. 155 meter under jord breder Ulrica Eleonora gruva ut sig med slingrande gångar, Christinasjön och den uppvärmda Gästabudssalen. Efter en förevisning av bruksmuseet med exempel på gamla miljöbilder, gruvutrustning och även mynt erbjöds deltagarna en resa ner i underjorden och ytterligare information om en fantastisk industrihistoria.

Långa perioder var Sala silvergruva Sveriges viktigaste producent av silver och ett tusental gruvarbetare slet nere i orterna. Gruvans storhetstid inföll under 1540-talet, då hela tre ton purt silver bröts under några år. Silverbrytningen upphörde 1908 – då hade verksamheten i storgruvan pågått i mer än fyrahundra år.

Traditionellt har man ansett att gruvdriften vid Salberget började under tidigt 1500-tal, men nya dateringsmetoder har flyttat tillbaka den tidiga brytningen till 1100-talet. Om-

rådet vid storgruvan hör till den senare epoken. I dag är gruvan en besöksgruva med bland annat nedstigningar till olika nivåer, markvisningar, specialarrangemang och barnäventyr.

Christinaschaktet med dess karaktäristiska gruvlave är för många synonymt med Sala. Det djupaste schaktet

Guiden vid Sala silvergruva klädd i 1600-talsmundering.

är Karlsschaktet med sina hela 318 meter och via hissen från Knekt-schaktets nyrekonstruerade lave kan man ta sig ned till 155-metersnivån.

Andra byggnader som bevarats är rådstuga, konstmästar- och disponentbostad. Gustav III:s lave invid klockstapeln fungerar som pumphus och härifrån håller man gruvan läns-pumpad. I ingenjörsbostaden finns ett polismuseum och i konstmästarbostaden ett värdshus. Under 1800-talets senare del tillkom tillverkning av blyprodukter och ett helt område växte upp som resultat av denna verksamhet.

Under turistperioden och vid beställningar är Werdshus Konstmästargården öppen för inmundigande av välagad husmanskost i modern tappning men med kryddor och råvaror som är väl förankrade i den svenska historien. Man kan även övernatta vid Sala silvergruva, ovan eller under jord! För lite mer äventyrliga personer finns en gruvsvit 155 meter under markytan, där du kan somna till tonerna av gruvfruns sång.

Under dagen presenterade Bengt Hemmingsson ett initierat föredrag om *Mynt av Salasilver och mynt från Sala*. Flera deltagare hade påpassligt tagit med sådana "Sala-riksdalar" samt en medalj från Karl XI:s gruvbesök och nedstigning i gruvkorg 1687, ett "bildbevis" och exempel på dåtida nyhetsrapportering. Detta ett av den svenska tidiga medaljkonstens mästerverk rönt berättigat intresse och fann småningom även en ny ägare.

Årsmötets helgprogram avrundades med ordförande Jan-Olov Björks uttalade kollektiva tack till föreningens programansvarige Roger Lind samt Uppsalaklubbens nestor Curt Ekström med många goda medarbetare och alla övriga som på olika sätt bidrog till en gemytlig och trivsamt avrundning av den numismatiska säsongen våren 2010.

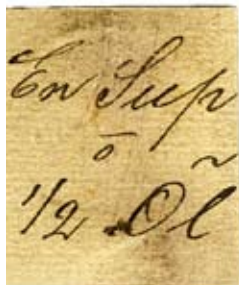
SNF:s årsmöte är separat protokollfört och finns tillgängligt på föreningskansliet.

Foto: Curt Ekström / Numismatiska Klubben i Uppsala.

Per-Göran Carlsson

Kaffe med knorr i Hallstahammar

– två ovanliga papperspolletter från 1800-talet

Två polletter från Hallstahammars bruk i Västmanland. KMK.
Skala 1:1. Skannade av MGL.

BLAND SVEN SVENSSONS alla papperspolletter finns ett par som kommer från Hallstahammar i Västmanland.

Man kan säga att ursprunget till Hallstahammars AB kan föras tillbaka till år 1628, då Trångfors bruk anlades med en hammarsmedja, två stångjärnshammare och två härdar. Tio år senare anlades en liknande anläggning för järn- och kopparsmide vid Hallsta, söder om Trångfors. Vid slutet av 1700-talet hade kopparverket omvandlats till ett järnmanufakturverk.

År 1872 grundades Hallstahammars AB med syfte att driva järnverket med martinverk, valsverk, tråddrageri och axelfabrik samt sågverk, skogshantering och jordbruk.

De två polletterna har både likheter och olikheter. Båda är gjorda av två klippta pappbitar, båda har lackstämplar som skvallrar om brukets namn och båda har bläckskrift på baksidorna. Av handstilen att döma är det troligen samma person som hållit i pennan i båda fallen.

Här slutar dock likheterna. De två polletterna kan beskrivas enligt följande:

a. Lackstämpel visande ett versalt H innanför en slät ring och en punktring. På baksidan finns texten: *Kaffe med Knorr*, vilket innebär kaffe med brännvin.

b. Lackstämpel med omskriften HALLSTA HAMMARS BRUK innanför en enkel ring. I mitten initialerna C. N under en femuddig stjärna. På baksidan finns skrivet: *En Sup ö 1/2 Öl*.

Dessa två polletter kan ha varit del av ett betalnings- eller belöningsystem som funnits i Hallstahammar på 1870-talet. Däremot är det mer tveksamt om fattigvården delat ut polletter med "spritinnehåll". Det rör sig säkert om två mycket ovanliga polletter från den svenska industrialismens början.

Nytt om böcker

Bo Svensén: Årans och minnets valuta. Svenska Akademiens minnespenningar 1786–2009. Stockholm 2010. 488 s. Illustrerad. ISBN 978-91-1-302977-1.

SVENSKA AKADEMIEN är en av landets allra flitigast medaljutgivande institutioner och har så varit sedan Gustav III instiftade den 1786.

Kungen gav i statuterna Akademien i uppdrag att varje år låta prägla en medalj – minnespenning – över en framstående svensk person för att inför om- och eftervärlden sprida och bevara Sveriges storheter. Akademien har alltsedan dess fullföljt sitt uppdrag och ger än i dag årligen ut ett sådant minnesmärke, även om dagens hyllningar i många avseenden skiljer sig från dem under 1700-talet.

Bo Svensén har nu på Akademiens uppdrag utkommit med en katalog över Svenska Akademiens medaljutgivning från instiftandet år 1786 fram till 2009. Märkligt nog är detta första gången dess medaljutgivning presenteras i en sammanhängande och utförligt beskriven syntes.

Årans och minnets valuta är dock mer än en katalog. Boken är uppdelad i två avsnitt, där det senare är en kronologiskt uppställd förteckning över medaljutgivningen och det förra är en mycket informativ och analytisk inledning.

Det inledande avsnittet har ett mycket fruktbart fokus på medaljernas funktion som massmedium: "*Genom sin förmåga att i konstnärligt utarbetad form, i behändigt format och i beständigt material förmedla ett koncist men innehållsrigt budskap som kunde spridas i massupplaga, kom medaljen att utgöra ett viktigt medium [...] när det gällde att hugfästa minnet av personer och händelser eller belöna förtjänster av olika slag*" (s. XI).

Titelns val av det något ålderstigna ordet "minnespenningar" framför det numera vanligare "medaljer" visar också på ett intresse för dessa föremåls bevarande och manifesterande aspekter. Utanför numismatiska kretsar har medaljens mediala funktion fört en tynande tillvaro inom konsthistorien, något som Svensén här inleder en korrigerande av.

Inledningsvis beskriver Svensén medaljkonstens framväxt och historia för att sedan placera Svenska Akademien inom denna bredare europeiska

IW

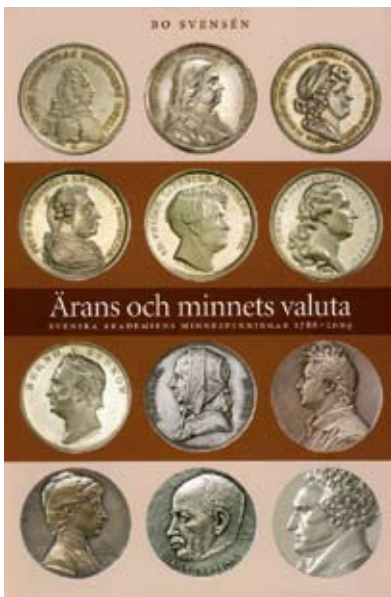
tradition. Akademiens instiftande och dess uppdrag diskuteras genom medaljutgivningen. Sedan övergår författaren till att analysera Akademiens medaljutgivning med avseende på, i tur och ordning: form och innehåll, val av föremål (det vill säga de hylade personerna), upphovsmän till medaljprojekt, de latinska citaten och deras användning, konstnärlig utformning, prägling, presentation och utdelning samt slutligen de till medaljerna kopplade minnesteckningarna och deras upphovsmän.

Författaren för en förtjänstfull diskussion om Akademien som spridare av ära och minne genom medaljutgivningen. Detta avsnitt kunde möjligen ha berikats ytterligare genom att anknyta till den kanske mest inflytelserika skriften på detta område, nämligen Sven Delblancs doktorsavhandling *Ära och minne*. Svensén påvisar också det inledningsvis intima och högst intressanta samarbetet mellan Svenska Akademien och Vitterhetsakademien, där den sistnämnda fungerade som kontrollant och garant för att medaljkonsten i landet höll måttet vad gäller såväl kvalitet som ideologi.

Även mer kvantitativa, övergripande diskussioner förs över medaljmediets förändringar med avseende på de ovan nämnda aspekterna. Här kunde författaren med fördel ha fört ett jämförande resonemang med de resultat undertecknad har publicerat i "1800-talets medaljkonst – en studie av eliter och ideal under ett föränderligt sekel" (i *Samlad glädje* 2009, red. Magnus Wijk m.fl., Uppsala 2009). I den studien har jag undersökt den totala utgivningen av personmedaljer under 1800-talet, något som hade varit av intresse för Svenséns studie, inte minst med tanke på att Akademiens medaljutgivning förefaller överensstämma relativt väl med den totala utgivningen med avseende på den under perioden pågående förändringsprocessen.

Svensén beskriver dessa förändringar mycket förtjänstfullt. Vad som kan sägas saknas är förklaringarna, det vill säga hur det kom sig att dessa förändringar inträffade. Jag inser dock att detta är mycket begärt av endast ett inledande kapitel till en katalog. I vissa fall lyfter dock diskussionen till de övergripande samhälleliga förändringarna.

Katalogdelen är som sagt kronologiskt uppställd, vilket fungerar utmärkt för denna årligt utgivande institution. Varje medalj tillägnas ett helt uppslag. Detta generösa utrymme är från läsarens sida mycket tacksamt

då det möjliggör en god överblick.

Samtliga uppslag innehåller en kort beskrivning av den person som hyllas på medaljen. Därefter följer en beskrivning av medaljen utifrån *Akademiens Handlingar*. De ofta förkortade latinska sentenserna presenteras sedan utskrivna och med översättning. Sedan följer för varje medalj ett mycket givande stycke med förklaringar av sambanden mellan inskriptioner, deras förslag, sinnebild och person. Dessa sambandförklaringar vill jag säga är bokens största tillgång.

På den högra sidan av varje uppslag framställs medaljens åt- och frånsida i fina färgbilder i naturlig storlek. Där återfinns även information om konstnär, storlek, referenser och hänvisning till minnesteckningen.

Förordets blygsamma formuleringar om att konst- och personhistoriska aspekter har förbigåtts stämmer inte. Tvärtom möjliggör beskrivningarna av medaljerna, till skillnad från i många andra numismatiska kataloger, en inblick i och förståelse för de olika framställningarna.

Medaljer är mångfacetterade föremål – små men innehållande stora budskap. Det finns ofta ett djup i motiven och texternas budskap, med en tolkningshorisont som alltefter som efterforskningen framskrider förflyttas längre bort. Därför är det mycket angeläget med förklaringar och tolkningar. Den största förtjänsten med *Ärans och minnets valuta* är därför inte själva sammanställningen av medaljerna, utan att bo-

ken lyckas förklara dessa i mångafall svårdechiffrerade föremål.

Boken avslutas med en rad mycket användbara register över inskrifter, i inskrifterna citerade latinska författare, konstnärer, gravörer och personer som blivit föremål för minnespenningar. Detta är en stor förtjänst och ovärderligt för oss som forskar på och arbetar med detta material.

Det behöver knappast framhållas att Bo Svensén, redaktör för Svenska Akademien, har en lysande språkbehandling. Givetvis underlättar detta framkomligheten i en genre som i övrigt ofta karaktäriseras av en tämligen torr jargong.

SAMMANFATTNINGSVIS kan sägas att *Ärans och minnets valuta* är en utmärkt katalog som till skillnad från många andra inom genren lyckas beskriva föremålen utifrån ett perspektiv som är givande även utanför numismatiken. Dessutom är det en intressant och analytisk syntes över mediets utveckling under dessa två och en kvarts sekel.

Martin Johansson

JULKALENDER

11/12 Julfest 11.00–16.00

Öppet i museets alla utställningar.

Visning av handpappers-tillverkning hela dagen.

Tillverka smällkarameller i vår verkstad eller prova om det nappar i fiskdammen!

Tomten kommer. Korvgrillning på gården, musikunderhållning.

Caféet serverar jultallrik samt kaffe med dopp.

29–30/12 och 4-9/1

Jullovsöppet 11.00–16.00

Visning av papperstillverkning kl. 12.

**6/1 Julgransplundring
12.00 och 15.00**

Dans kring granen, sånglekar och fiskdamm.

Kostnad: 40 kr vuxna, 10 kr barn.

Föranmälan krävs:
ring 08–519 553 46.

Fri entré

www.tumbabruksmuseum.se

Vera Hatz

15 augusti 1923 –
18 oktober 2010

En central gestalt inom CNS-projektet, fil. dr Vera Hatz, har avlidit efter en längre tids sjukdom. Hon efterlämnar make, professor dr habil. Gert Hatz, samt sonen Olaf Hatz med familj.

Vera Hatz' forskningsområde var de tyska mynten i våra vikingatida myntfynd, ur internationell synpunkt Kungl. Myntkabinetts mest betydande material. Fynden innehåller närmare 250 000 mynt från olika länder. Den största enskilda myntgruppen är tyska mynt från 900-talet och 1000-talet, med närmare 100 000 mynt. Under mer än femtio år har Vera Hatz varit engagerad i bestämning och publicering av denna väldiga och samtidigt mycket svårbearbetade myntgrupp.

År 1951 disputerade Vera Hatz – då ännu med efternamnet Jammer – på avhandlingen *Die Anfänge der Münzprägung im Herzogtum Sachsen*. Disputationen ägde rum vid universitetet i Hamburg med professor Walter Hävernicks som lärare. Hävernicks, som även var chef för *Museum für Hamburgische Geschichte*, anställde omedelbart efter disputationen Vera Jammer som vetenskaplig medarbetare vid museet under en tvåårsperiod.

Hävernicks intresserade sig särskilt för de svenska vikingatida myntfynden. Inom numismatiken grundade han vad som kommit att kallas "*die Hamburger Schule*" med tyngdpunkt på fyndbearbetning. Han instiftade också den viktiga stödföreningen *Deutsche Numismatische Kommission*. Redan 1948 reste Hävernicks till Stockholm för en inledande kontakt angående bearbetning av de tyska fyndmynten. År 1949 kunde Hävernicks första elev, Peter Berghaus, efter några veckors studier vid myntkabinetttet presentera en beräkning av hur lång tid det skulle ta att bearbeta de tyska mynten för publicering.

År 1954 träffades en överenskommelse mellan Walter Hävernicks, riksantikvarien Bengt Thordeman och chefen för Kungl. Myntkabinetttet,

Nils Ludvig Rasmusson, om ett nära samarbete för publicering av de tyska mynten. En tysk specialist skulle på heltid arbeta vid myntkabinetttet i Stockholm.

Till denna stora uppgift utsågs Vera Jammer, genom sin avhandling och flera följande skrifter redan en av de främsta experterna inom området. Med stöd av dåvarande Humanistiska forskningsrådet kunde projektet utvidgas till att omfatta även de islamiska och engelska mynten samt övriga smärre myntgrupper. CNS-projektet, som det senare kom att kallas, tillhörde 1950-talets stora satsningar inom humaniora. Förkortningen står för *Corpus Nummorum Saeculorum IX-XI qui in Suecia reperti sunt* (Katalog över mynt från vikingatiden funna i Sverige). För bearbetning av de tyska mynten delades kostnaderna lika mellan å ena sidan det svenska forskningsrådet och å den andra *Deutsche Forschungsgemeinschaft* och *Deutsche Numismatische Kommission*.

Första gången Vera Jammer besökte myntkabinetttet var i maj 1952. I november 1954 började hon sin heltidstjänst. I minnesskriften *Concordia ditat, 50 Jahre Numismatische Kommission* (2000) beskriver hon själv sina intryck av arbetsplatsen – i jämförelse med det då ännu svårt krigsskadade Europa framstod arbetsförhållandena i Stockholm som "stor-slagna". Under det första arbetsåret bestämdes inte mindre än 8 250 tyska mynt, tidigare nästan obearbetade. I den imponerande summan ingår 131 mynt ur de lapska offerplatsfynden. Efter bestämningen av dessa "bräckliga, vanligen genomborrade och fragmentariska mynt, kunde inget fynd längre te sig avskräckande".

År 1956 gifte sig Vera Jammer med sin studiekamrat och kollega vid museet i Hamburg, Gert Hatz. Det fortsatta bestämningsarbetet kom nu att delas mellan Vera Hatz, Gert Hatz och Peter Berghaus, som alla talade utmärkt svenska. Nästan varje år kunde vi glädja oss åt besök av den tyska forskarfamiljen. Sina semestrar tillbringade de i Stockholm, dagar fyllda med hårt arbete. Resultatet redovisades varje år till *Deutsche Numismatische Kommission*. Redan i årsberättelsen för 1962 meddelades att 34 280 tyska mynt blivit bestämda.

Vera Hatz.

Foto: Dr W. Becker, München

Bortsett från vissa "Restbeständen" var därmed alla då kända tyska mynt med fyndortsangivelse bearbetade och färdiga för publicering.

I 1954 års tysk-svenska kontrakt stipuleras att fyndlistorna skall skrivas ut i tre exemplar, ett för myntkabinetttet i Stockholm, ett för *Numismatische Kommission* och ett för författaren. Från och med 1956 delades arbetet upp, så att utarbetande och utskrift av fyndlistor, ett mycket omfattande arbete, skulle utföras i Hamburg av Vera Hatz. Vistelserna i Stockholm kunde därmed uteslutande ägnas själva bestämningsarbetet. Det är nästan ofattbart hur Vera Hatz decennium efter decennium utom hushållsarbete, familjeomsorg och arbetet med fyndlistorna dessutom både hann med att fortsätta sitt eget vetenskapliga författarskap och att redigera andras arbeten, som Arkadi Molvögins monografi över fynd av vikingatidens västerländska mynt i Estland, publicerad 1994 (613 sidor exkl. Tafeln). Hon gav sig också tid att till tyska översätta alla svenska texter knutna till CNS-projektet.

Vera Hatz' bibliografi 1958-1985 finns tryckt i den festskrift, *Commentationes numismaticae*, som 1988 tillägnades makarna Hatz, med fortsättning i NNUM 1993:7. Särskilt betydelsefull är hennes systematisering av den största och mest svårbearbetade myntgruppen i det tyska materialet, *Zur Frage der Otto-Adelheid-Pfennige* (1961), ett tema som hon flera gånger återvände till, bland an-

Vera Hatz i Kungl. Myntkabinettet december 1954.

Foto ur: Das CNS-Projekt – Gemeinschaftsarbeit mit Schweden.

Concordia Ditat. 50 Jahre Numismatische Kommission der Länder in der Bundesrepublik Deutschland 1950-2000, s. 181-202. Hamburg 2000.

nat i anslutning till silverhaltsanalyser. En serie uppsatser om ungerska, böhmiska, italienska och andra kontinentala myntgrupper i de svenska fynden visar hennes mångsidighet.

Vera Hatz' kapacitet som redaktör framgick inte minst vid förarbetet till *Commentationes*-seriens band nr 7, *Otto-Adelheid-Pfennige* (1991). Enligt 1954 års svensk-tyska kontrakt skulle ansvaret för publiceringen av de vikingatida fynden (CNS-projektet) helt vila på projektets svenska del. När den första CNS-volymen 1975 äntligen kunde publiceras beräknades serien komma att omfatta cirka trettio band och vara färdig före år 2000. Med Vera Hatz som medlem av redaktionen är det inte helt orealistiskt att föreställa sig att detta mål planerligt nästan hade kunnat uppnås.

Vi som var bosatta i Stockholmsområdet såg under de många arbetsåren fram emot de sommarveckor, vanligen i augusti, då vi skulle få tillfälle att personligen träffa våra tyska vänner inom projektet. Hos projektledaren Nils Ludvig Rasmusson och hos dåvarande CNS-sekreteraren Lars O. Lagerqvist var ”vikingarna” välkomna gäster. I familjen Malmers gästbok förekommer namnet Hatz för första gången i augusti 1956, då i Lund. Den sista gången var på Lidingö, den 13 september 2003. Vid ett tillfälle, den 9 augusti 1979, har hela familjen Hatz skrivit sina namn i gästboken: Vera, Axel, Gert, Olaf.

År 1993, efter nästan fyrtio år, avslutades formellt det svensk-tyska samarbetsprojektet men fortsatte på mera informell basis. Samarbetet gällde främst den nionde CNS-volymen som innehåller fynden i landskapet Blekinge. Ända tills för något år sedan, då sjukdom tog överhand, engagerade sig Vera Hatz i det mycket komplicerade förarbetet. Blekingevolymen innehåller inte mindre än 4821 tyska mynt, alla noggrant beskrivna.

Inom CNS-projektet intar Vera Hatz en särställning, inte endast genom kompetens och arbetskapacitet. Det gäller också hennes beredvillighet att alltid hjälpa, att alltid ställa upp. Fortsättningsvis kommer CNS-serien endast att publiceras över nätet. Projektets sista tryckta volym, *Blekingevolymen*, är tillägnad Vera Hatz, med tack för hennes engagemang, tålmod och självupppoffrande insatser.

Utmärkelser till Vera Hatz 1962-2007:

Korresponderande ledamot av Svenska Numismatiska Föreningen (SNF) 1962; Brenner-medaljen 1979; Kommandör av Nordstjärneorden 1993; SNF:s guldnål 2002; *Numismatische Gesellschaft zu Berlin*, hedersmedalj 2002; *Royal Numismatic Society*, medalj 2003 (tillsammans med Gert Hatz); hedersledamot av SNF 2007.

Brita Malmer
Lars O. Lagerqvist

Ny utställning

Nya tigrar i ekonomin?

Om BRIC-ländernas möjligheter att utmana världens ledande ekonomi

Kungl. Myntkabinettet är som bekant Sveriges ekonomiska museum. Den 15 november öppnade en ny specialutställning med särskild inriktning på de så kallade BRIC-länderna (Brasilien, Ryssland, Indien och Kina).

I utställningen möter du världens största ekonomier i dag samt eventuella uppstickare. BRIC-länderna analyseras mer ingående i ljuset av de senaste tjugo årens ekonomiska utveckling.

Du får bland annat veta mer om efterkrigstidens befolkningsutveckling och ekonomiska tillväxt. Du får fördjupad information om hur ett land industrialiseras och moderniseras. Du får möta effekterna av en av mänsklighetens största och mest genomgripande förändringar någonsin: övergången från ett jordbrukssamhälle via ett industrisamhälle till ett tjänstesamhälle.

Avslutningsvis diskuteras framtida ekonomiska och politiska scenarier. Hur kommer världsekonomin att gestalta sig framöver? Vilka länder styr utvecklingen och hur ska vi lösa många av mänsklighetens stora utmaningar?

Ansvariga för utställningen är Christopher Lagerqvist och Torbjörn Sundquist.

*Christopher Lagerqvist,
fil.dr i ekonomisk historia,
Kungl. Myntkabinettet*

Den något spar – han något har ...

SÅ VAR DET DAGS för julhandel igen. Årets dyraste månad för de flesta. Vi handlar som aldrig förr under året. En stor del av våra intjänade pengar går till julklappar till nära och kära, men mest pengar lägger vi på maten och alla tillbehören.

Det är svårt att lägga undan pengar under julmånaden, men det finns exempel på sparbössor som är tänkta att lägga pengar i inför den stundande helgen. Bössorna visar sparsamma tomtar med fyllda säckar. Tomtarna är i dag en symbol för julen och allt vad den innebär. Det är tomten som kommer med julklapparna.

Det finns också andra bössor med julanknytning, bland annat en bössa av metall, utformad som en burk med en myntspringa i locket och dekorerad med tomtar. Trolig tillverknings-tid är 1930-talet.

Bössan är tillverkad av Örebro Bleckemballagefabrik. Fabriken anlades 1903 av Karl A. Jansson. Han tillverkade alla slags bleckbehållare för apotek, konserver, konfekt, kex med mera. Fabriken specialitet var just dekorerade och präglade lyxförpackningar, reklamartiklar och skyltar. Fabriken fick en silvermedalj 1911. År 1956 övertogs Janssons firma av AB Plåtmanufaktur i Malmö.

När burken är vänd åt ena hållet ser man tomtefar som ger två nissar varsin slant. Glada lägger nissarna sina slantar i en sparbössa. Över bilden står det: DEN NÅGOT SPAR – HAN NÅGOT HAR ...

Vänder man burken ett halvt varv ser man samma tomtar, fast denna gång har tomtefar vänt ut och in på sina fickor. Det blir ingen slant till nissarna och de gråter av besvikelse. Över bilden går texten: DEN INTET SPAR – HAN INTET HAR ...

Man kan undra över motiven med tomtarna och texterna. Om vi sparar bra blir tomtarna glada och belönar oss kanske med en julklapp. Men om

Tomtebilderna på sparbössan ger klara besked: sparar du inte så har du heller inget. Höjd 61 mm, diameter 55 mm.

Foto: Gabriel Hildebrand.

vi sparar dåligt blir tomtarna ledsna och kan inte utföra sina julklappsuppdrag. Eller är detta en tidig förespråkare för att inte lägga ner så mycket pengar på julklappar?

Trots finanskris handlade vi starkt både förra och förrförra året, även om det faktiskt var en tydlig minskning av klapparna under granen. Presenterna var färre men dyrare.

Numera köps allt mer klappar över nätet, ett behagligt sätt att slippa trängseln i alla butiker och på gatorna i innerstaden. Förra året slog näthandeln försäljningsrekord. Man köpte framförallt kläder, barnprodukter, resor och naturligtvis elektronikprodukter.

Tomtarna har nog inte spelat ut sin roll, men väl kanske sparbössan. Även om det är viktigt att kunna spara, så betyder just julhandeln fortfarande väldigt mycket för Sveriges ekonomi och för att skapa den där tillfredsställande julkänslan.

Eva Wiséhn

Referenser

Svenska industrien 1918-1919. Stockholm 1918.

<http://na.se/stadsliv/orebrofragan/1.535988-kanner-ni-till-nagot-om-en-bleckplattfabrik>

Myntklubben Skilling Banco

är en klubb för alla som är intresserade av gamla mynt, sedlar och medaljer m.m. Vi träffas en gång i månaden. Klubben anordnar föredrag, myntauktioner och resor till andra myntklubbar och olika museer.

Hösten 2010

9/12 Diskussionsafton.

Tag med ett numismatiskt objekt som du vill diskutera eller berätta om. Julbord.

Våren 2011

20/1 Torbjörn Lindström:
Vatikanens mynt.

10/2 Roger Lind:
Hertigarna Johans & Karls myntning 1568.

10/3 Årsmöte
Lämna förslag till mötesaktiviteter hösten 2011/våren 2012.

14/4 Roger Jonsson:
Plåtmynt.
Köp, byt, sälj.

Möteslokal:
ABF (Sparbankshuset),
Snickaregatan 20, Linköping,
konferensrum Linnéan,
plan 3, kl. 18.30-22.00.

www.mksb.se

Annorlunda användning av ett mynt

I VÅR FAMILJS ÄGO finns det ett kärt mynt som har ärvts i flera generationer. Det handlar om 4 riksdaler riksmünt från år 1861, det första året som Karl XV (1859-1872) lät prägla denna valör. Historien bakom detta mynt – som har ramats in – är av visst kulturhistoriskt intresse, eftersom det förlorade sin betalningsfunktion genom att det gjordes om till ett minnesmärke i miniatyr. Det finns även anteckningar bevarade hur detta gick till. Det är en liten tryckt lapp som vittnar därom:

Denna och åtta specier, tillika med en större silversnusdosa, blefvo den 6 november 1861 av Sällskapet November-Bröderna å dess 30:de årshögtidsdag, förärade till en av Sällskapets stiftare, Kammakaren J. P. Wattman i Uppsala. Wattman egde 9 barn, åt vilka han nyårsdagen 1862 utdelade hvar sin specie, som de fingo emottaga till minne af sin far samt den välvilja och aktning Sällskapet N. B. med gåfvan honom bevisat; och önskade Wattman att hans barn alltid sjelfve skulle behålla specierna, och, om möjligt, äfven låta dem sedemera gå i arf till sina närmaste.

Johan Petter Wattman, en av stiftarna till Sällskapet November-Bröderna som förärades myntet, var min farmors farfar, född 1801. Han var kammakare, det vill säga en hantverkare som tillverkade kammar, skedar, knivar med mera av horn. Råmaterial klövs, värmdes och pressades till ämnen, som sedan bearbetades.

Sällskapet Novemberbröderna bildades till minne av Gustav II Adolfs tvåhundraåriga minne den 6 november 1832. Det hade "för syftemål att i någon mån söka mildra sörjandes bekymmer med anledning deraf samlat en kassa, från hvilken en begravningshjälp till varje med döden afgående ledamots sterbhus utgår med 80 rdr vid mannens och hälften eller 40 rdr vid hustrus eller enkas död".

Karl XV. Stockholm. 4 riksdaler riksmünt 1861. Infattat som släktklenod. Förminskat.

Medlem i sällskapet kunde bli "välfrejdade, i Uppsala bosatte medborgare af alla klasser" som ännu inte hade fyllt 55 år.

Kammakaren Wattman erlade sin inträdesavgift den 6 september 1833 med 4 riksdaler banko. När han dog 1864 utbetalades begravningshjälp med 75 riksdaler.¹ Myntet gick då i arv till kyrkoherden Carl Rudolf Wattman, född 1829 och död 1904. Efter hans död överläts myntet till min far Ernst Lindquist som var född 1895.

Myntet förvarades i ett vitrinskåp i en bokhylla. Vid min fars död 1976 överläts myntet till mig, Åke Lindquist, och även jag har förvarat myntet i ett vitrinskåp i en bokhylla. Det finns alltså en lång "stamtavla" även bakom myntets historia.

Men jag har mycket mer information kvar efter min farmors farfar. Boupteckningen efter denne har återfunnits och där framkommer att han hade inte mindre än nio barn, nämligen; Johan Fredrik f. 1828, kammakare, Carl Rudolf f. 1829, komminister (min farmors far), Emma Carolina f. 1831, gift med konstförvanden Anders Gustaf Lindberg, Albertina Ma-

thilda f. 1838, Frans Albert f. 1840, bokhållare, Victor Wilhelm f. 1842, kakelugnsmakeriarbetare, Wendla Wilhelmina f. 1844, Ernst Oscar f. 1847 och Clara Juliana f. 1849.

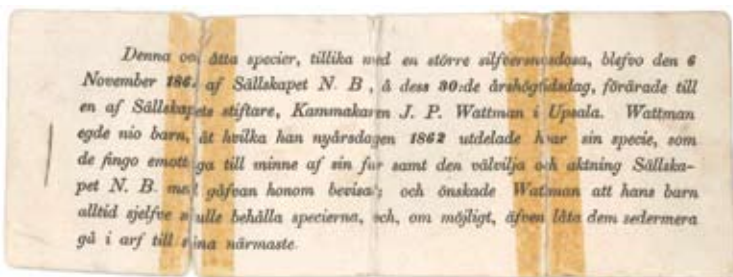
Av nämnda boupteckning framgår att tillgångarna (summa inventarii) var 901.61 riksdaler och skulderna 587.46 riksdaler, boet uppvisade alltså en behållning av 314.15 rdr. Bland inventarierna märks 12 par lakan 18 rdr, 2 gamla sängar 7 rdr, 1 byrå 3 rdr, 1 päls, 1 överrock och 1 bonjour tillsammans 25 rdr, 2 kaffepannor 1.75 rdr. Bland skulderna märks: till bryggaren 4 rdr, sockerbagaren 6.75 rdr, slaktaren 92.13 rdr, skomakaren 65 rdr, bagaren 3.75 rdr och så vidare. Som synes levde kammakaren till stor del på kredit. Ett desto större värde utgjorde därför tydligen myntet som presenteras i detta bidrag.

Foto: Hendrik Mäkelar.

Åke Lindquist

Not

¹ I *Antecknings-Bok tillhörig Sällskapet Novemberbröderna* från 1833 (Uppsala Stadsarkiv) står enbart "rdr". Det står också "inträdesavgift elagd med 4 rdr Banco" samt att begravningshjälp utbetalats med 75 rdr.

Guldmynt, marsipangrisar och abiturienter

Marsipangris med guldmynt

Redan som nyss läskunnigt barn redade jag mig på de vackra sedlarna med Moder Sveas bild. På dem står det nämligen klart och tydligt att Sveriges Riksbank inlöser denna sedel å till exempel 5 kronor med guldmynt enligt lagen om rikets mynt den 30 maj 1873. Men sedan 1931 var i verkligheten så inte alls fallet.

Varför brydde jag mig så tidigt om denna explicit uttryckta lögn? Jo, kanske för att jag så gärna hade velat få lika fina marsipangrisar som min mamma, Inger Buchholtz, fick när hon var barn. Hon var född 1910. Som barn brukade hon ofta vistas hos sina morföräldrar Waldemar och Lætitia Wærn som ägde och bodde på Vahlholm, en herrgård i Västergötland. Där var det i hennes ögon ett himmelrike, särskilt om julen. Då vankades god mat, mycket godis, man dansade och lekte skojiga lekar, byggde snögubbar, klappade djur och hade allmänt jättekul. Och så fick man fina julklappar.

Den varje år återkommande marsipangrisen mindes hon särskilt väl. För den gåvan stod en av hennes morbröder. Han hade rationaliserat julklappsköpandet till syskonbarnen så att de alla av honom fick var sin marsipangris. Men inte vilken gris som helst. Nej, i grisens nacke satt ett blänkande guldmynt, sannolikt en femma, nerkört. När man ätit upp grisen blev femman kvar och fick, som i mammas fall, mottagaren att minnas gåvan hela livet igenom. Klart att jag blev avundsjuk och misstrogen mot Riksbanken och aldrig ville förlåta den dess lögnaktighet.

I backspegeln frågar jag mig om sedvänjan med på detta sätt "förgyllda" marsipangrisar kanske inte var begränsad just till Vahlholm i Vadsbo härad. Kanske har den varit

mera vanligt förekommande bland dem som så hade det. Det är väl inte helt otroligt, men jag har ännu inte kommit i kontakt med någon som vare sig kunnat bekräfta eller avvisa teorin, trots att jag konsulterat några av våra främsta folklivsforskare. Där emot har sökande på Google gett vissa resultat.

Man skulle ju kunna tro att marsipangrisens anor går tillbaka till 1600-talets excesser på sötsaksområdet. Men detta verkar inte stämma, de tycks inte gå längre tillbaka än till tidigt 1800-tal, i praktiken 1806, då marsipanfigurstillverkning i stor skala samtidigt sattes igång i Lübeck av J. J. Niederegger och i Reval (Tallinn) av den schweiziske konditorn Lorenz Cawietzel.

En av de populäraste figurerna blev just grisen, gärna med en i nacken nedstucken eller i munnen instucken ätbar lyckoslant. Än i dag säljs gott om sådana lyckobringande grisar i Tyskland till firandet av nyårsaftonen, den helige Sylvesters minneshögtid den 31 december (Sylvester var påve åren 314-335).

Abiturientguld

En annan historia som gäller guldmynt har min pappa, Jacques Lamm, berättat. Den har samband med studentexamen som han avlade vid Beskowska skolan i Stockholm år 1924. Denna examen var på den tiden en allvarlig och mödosam, för somliga en livsavgörande, barriär på vägen in mot vuxenlivet och den vidare karriären. Det var inte alla som klarade sig, man kunde köra på skrivningarna eller kuggas i muntan och bli tvungen att lämna skolan bakvägen och med studentmössan kvar i sin påse.

Detta måste till varje pris undvikas och det förekom skrock och ritualer

om hur man skulle bära sig åt för att passera nålsögat.

På den tiden måste abiturienterna, eller rättare sagt deras föräldrar, betala en avgift för att få upp kandidaten till examen. Abiturienter kallades de som kandiderade för studentexamen. På pappas tid lär avgiften ha varit 20 kronor. Bland eleverna vid Beskowska skolan var det enligt honom vid den tiden en allmän åsikt att det var viktigt att denna avgift skulle betalas med guldmynt, annars var risken stor att man inte skulle klara sig. Pappa betalade med guld, kanske var det därför han klarade sig.

Foto: författaren.

*God Jul önskar
Jan Peder Lamm*

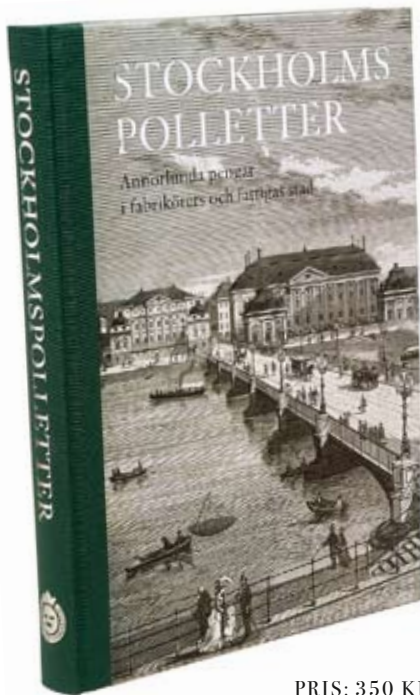
Julius Haganders samling

Många har nog undrat över vad som skall ske med Julius Haganders förnämliga samling av främst Sveriges och de svenska besittningarnas guldmynt och riksdalrar.

Som en del redan fått veta har det nu bestämts, att samlingen skall säljas på ett okänt antal auktioner i Osnabrück som ett samarbetsprojekt mellan Ulf Nordlind Mynthandel AB och Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG.

Den första auktionen beräknas äga rum en av dagarna mellan den 14 och 18 mars 2011. Föremålen kommer att visas för presumtiva budgivare på Kungl. Myntkabinetet i Stockholm före auktionen i Tyskland. Katalogen kan beställas i Tyskland eller hos Nordlinds i Stockholm.

LLt

PRIS: 350 KR

JULKLAPPSTIPS!

EN RIKT ILLUSTRERAD
SKILDNING AV HUVUDSTADENS
KOMMERSIELLA LIV UNDER DRYGT 300 ÅR.

MED MER ÄN 3 200
POLLETTER SOM UTGÅNGSPUNKT
BESKRIVS NÄRMARE 600 STORA
SOM SMÅ FÖRETAG.

Författare: Monica Golabiewski Lannby & Ian Wiséhn

FINNS ATT KÖPA I KUNGL. MYNTKABINETTETS BUTIK

KUNGL. MYNTKABINETTET
Sveriges ekonomiska museum
Slottsbacken 6, Stockholm
www.myntkabinettet.se

MYNTMÄSSA

Sigtuna Myntklubb
hälsar Dig välkommen
till Råbergsskolan
i Rosersberg den
29/1 2011 kl. 10-15

Ca. 25 etablerade utställare.
Försäljning av mynttillbehör

Lotteri, Servering.
Entré 20 kronor.

Info: tel. 0730-24 64 99
kent.forss@bredband.net

ABAXA

Mynt Sedel
Samlartillbehör

Årets julklapp
ABAXA PLASTRAM

Finns i 30 mm – 35 mm fönster 50x50 mm
STOR MYNTRAM 50 mm fönster 65 x 65mm

Myntramar 20-25-30-35-40-50 mm
Myntblad för 12-20-30-48 mynt
TBT myntblad 6 eller 12 myntramar
Sedelblad 1-2-3 fickor
Myntpärmar i 6 olika färger med olika tryck

Se hemsida

www.ABAXA.se

ABAXA@stahl.nu
Vilbergsgatan 103
603 57 Norrköping
0739-12 59 67

Julsaga 1931

I SNT publicerades för en del år sedan under rubriken Skattkammaren en rad äldre sagor och berättelser som på något sätt handlar om mynt och människor. Även andra berättelser i ämnet har förekommit i vår tidskrift.

En saga om en strävsam fattig familj som gjorde ett mycket oväntat och välkommet skattfynd trycktes i *Snövit, Barnens Julkalender* år 1931 kan vara lämplig så här i jultider. Den är försiktigt redigerad och något förkortad. Sagan slutar lyckligt och är som sagor brukar vara, sedelärande.

Författare är Karla Rönne (av mig okända levnadsår), konstnären Ebbe Berg (1896-1966) illustrerade. Berättelsen utspelar sig vid 1700-talets början, mynnskatten är från 1600-talet. Kanhända kände författaren till att det ibland göms mynt i helgonbilder. Läs får ni se!

MGL

En skatt som förde lycka med sig

Av Karla Rönne

Det var under Karl XII:s dagar. Kungen själv låg nere i Bender, hans här var slagen vid Poltava och dess tappra krigare döda eller i fångenskap i Ryssland. Då dansken passade på att falla in i det försvarslösa Skåne samlade Magnus Stenbock en här bland allmogen, företrädesvis i Småland och angränsande landskap, en här illa utrustad och litet övad men full av okuvligt mod.

Bland soldaterna i denna tappra armé befann sig även Algot Svanteson i Stenshult. Hustrun satt ensam med tre små barn i det fattiga skogstorpet och visste stundom inte var hon skulle ta brödet för dagen. Men som smålandsdöttrarna än i dag förstod Sidsela att reda sig med litet nog, därtill var hon flitig och händig och lät aldrig sorgen bli för tung.

Under sommaren var allt gott och väl. Då fanns det rikligt med bär och svamp i skogen, fisk i den närbelägna lilla sjön och saftigt bete åt den gamla trotjänarinnan kossan Guldhorn, barnens trogna vän, som alltid lika villigt gav dem sin goda, närande mjölk.

Men när vintern kom med köld och snö blev det värre. Visserligen hade

mor Sidsela ännu kvar lite havre att mala på handkvarnen och med Guldhorns mjölk till smakade gröten utmärkt. Salt fisk och rovor var ej heller att rynka på näsan åt. Det var riktigt kalasmat i Stenshult och vankades bara om söndagen. Värst var det med att få hem ved och ris från skogen när snön låg manshög och Sidsela sjönk ned till knäna i drivorna. Hon och störste pojken fick slita mycket ont för att inte de små skulle frysa och fara illa i kölden.

Och så började kung Bores regemente på allvar! Stormen ven som en kör av onda andar genom skogen, snön piskade rutorna och föll oupphörligt i stora, vita flagor. Till sist låg den röda stugan i Stenshult aldeles begravnen i snödrivorna. Att komma ut var inte att tänka på. Sidsela hade sina matförråd på åtkomlig plats och Guldhorns bås låg i samma länga som bostaden. Så mat och dryck behövde inte fattas!

Värre var det med bränslet. Det lilla förrådet av ris och stockar var snart förbrukat. Och snöyrnan fortfor alltjämt, kölden avtog inte. Sidsela måste tillgripa träinredningen i kossans bås och ett gammalt bord och några söndriga bänkar, som hamnat uppe på loftet gav värme.

Barnen bäddades ner under fällarna för att hålla värmen och Sidsela satt ensam uppe och funderade på råd. Hon följde med blicken varje möbel i det tarvliga, fåtaliga bohaget, sängen och dragbänken, klubbstolen, fällbordet och – borta i hörnet apostlabilden!

Den stora höga bilden drog hennes ögon till sig ständigt och jämt. Det harmoniserade föga med det övriga. En och annan resande främling som kom vägen förbi och tittade in i torpet undrade hur en dylik figur hamnat i Stenshult och mor Sidsela och Algot, när han var hemma, berättade villigt dess historia:

Det var redan under Algot Svantesons farfars fars tid bilden kommit till stugan efter trettioåriga kriget. När de svenska härförarna och herremännen plundrat och roffat åt sig väldiga skatter i det rika Tyskland, drog en gång en lång forta med allehanda krigsbyte norrut genom bygden. Det var en rik och förnäm greve som med dessa skatter ämnade pryda sitt nyuppförda slott i mellersta Sverige.

Sagens huvudfigur, mor Sidsela, finner den gömda mynnskatten.
Teckning av Ebbe Berg ur boken.

Då fann Svante Algotsson, farfarsfadern, dagen därefter den stora bilden liggande vid väggkanten. Den hade väl på ett eller annat sätt fallit av från forvagnarna. Han bar bilden till sin stuga och satte den i en vrå. Den var målad i bjärta färger och föreställde en gammal man med långt hår och skägg. Gubben Svante trodde först den var av metall, ty tung var den i förhållande till sin storlek. När han skrapade bort lite av färgen fann han att bilden var av trä och således utan värde.

Nu drogs Sidselas blickar till apostlfiguren och hon tänkte: ”Den är av trä, den gör inte ringaste nytta, där den står, men den kan rädda mina små från att förfrysa. Om jag skulle slå sönder bilden och få en skön, värmande brasa?”

Sagt och gjort. Det kostade på att förstöra bilden som under så många år blivit liksom ett med stugan, men Sidsela svängde snart yxan med kraftig arm och lät den falla på apostels skuldra. Bilden klövs nästan mitt itu och störtade i golvet med en dov klang. Sidsela stod som lamslagen och bara stirrade. Under den fallna bilden låg en hög med guld- och silvermynt och flera rullade fram.

Vem kunde väl ana att aposteln gömde en sådan skatt! ”Nu är vi räddade undan hunger och svält, om nu vädret bara stillar sig” jublade Sidsela. Glad och lycklig tände hon

brasan och lät bilden gå upp i lågor. Hon var en praktisk kvinna av folket och förstod inte att figuren måhända hade annat värde än blott och bart det brännbara. Och i ett så ömmande fall fick ju till och med konstvärdet vika för nödvändigheten.

Vid brasans sken satte sig Sidsela att räkna den nya förmögenheten. Räkna myntens antal gick lätt för sig, men deras värde var omöjligt att bestämma. Där var pengar av alla storlekar och från de mest olika land, en hel del av guld, de övriga silver.

Nästa morgon kom med tö och blidväder och Sidsela kunde åter ta sig ut och få ihop den ved hon behövde. Längre framåt dagen tog hon på sig helgdagskläderna och arbetade sig fram den långa vägen till kyrkbyn. På kälken hade hon påsen med mynten väl fastbunden och tänkte för ett av dem köpa hem säd och mjöl.

Det var till prästgården hon ställde kosan för att be prostfar om råd och

dåd och visa honom skatten. Han var ju boklörd och kunde nog tyda inskriften på de utländska mynten.

Sidsela fick den hjälp hon begärde. Prosten kunde säga vad vart mynt hade för värde och deras sammanlagda summa var så stor att Sidsela aldrig tänkt sig något sådan. ”Nu skulle bara Algot varit här!” önskade hon av fullaste hjärta.

Och med tiden uppfylldes även denna önskan. Mannen vände tillbaka ur kriget med alla lemmar i behåll, något som långt ifrån hörde till vanligheten på den tiden.

Att glädjen var stor i torpet kan lätt tänkas. Den som hade pengar kunde då som nu ha det bra i Småland, om han var klok och tog vara på sin egen dom. Algot Svantesson köpte sig en större bondgård i trakten och levde lyckligt med de sina. Arbeta och omtanke ger framgång, men även som rik man fortfor Algot att leva stilla och tarvligt som förr delande med sig

åt sin nästa när så behövdes. Därför var också Algot och Sidsela gärna sedda av hög och låg.

Att finna en skatt är inte allt för att det skall gå en väl i händer. Det beror också på upphittaren om skatten skall ha välsignelse med sig. Endast för den rättsinnige och gode blir rikedom till lycka!

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska jubileumsmynt, årsset samt småmynt. Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

OR

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

www.nmh-mynt.a.se

Grisen Rachel i Seattle

SPARGISAR FINNS I MÅNGA SKEPNADER. I Seattle, i staten Washington, kan man möta Rachel som är en spargris av stora mått. Hon står under marknadsklockan på *Pike Place Market* och skänktes ursprungligen till staden av *Fratelli Ice Cream Company*.

Rachel är utförd i brons, har ett myntinkast i ryggen och väger 300 kg. Rachel får in ungefär 9000 USD om året – men också andra länders valuta – av generösa besökare till marknaden. Pengarna som doneras i Rachels mage går till stöd inom socialtjänsten.

Det är inte bara Rachel som fått pryda gator och torg i världen. *The Big Pig Gig* – Grisparaden – var inspirerad av Rachel och den tidigare stora ko-paraden och började sprida sig från Cincinnati i Ohio år 2000.

Rachel har formgivits av en lokal konstnär vid namn Georgia Gerber som tog grisen Rachel från *Whidbey Island*, en prisbelönad gris från *Island County* 1977, som förebild.

Georgia Gerber är skulpttris, född 1955 och uppvuxen i Chester County, Pennsylvania. Numera bor hon på *Whidbey Island*, där hon driver en smedja och ett gjuteri. Hon arbetar framförallt med skulpturer av djur och människor i naturligt storlek.

KUNGL. MYNTKABINETTET öppnar under december en adventskalender i storformat. Bakom luckorna döljer sig spargrisar i olika storlekar, färger och utföranden.

Foto: Georgia Gerber.

Eva Wiséhn

VÄLKOMNA TILL

Kungl. Myntkabinettets museibutik

Slottsbacken 6
Gamla Stan
Stockholm

AURUM AUKTIONER AB
stockholm

Myntauktioner i Stockholm

Inlämning pågår!

*Vi söker alltid kvalitetsmynt, sedlar,
medaljer, polletter, ordnar..*

Tel. 08-660 20 70, vard. 9-13, info@aurumauktioner.se

www.aurumauktioner.se

**TILLBEHÖR FÖR MYNT,
FRIMÄRKEN OCH VYKORT**

till lågpris

HF FRIMÄRKEN

Lurendalsvägen 7, 439 62 Frillesås

Tel. 0340-65 04 57

www.hffrimarken.com • info@hffrimarken.com

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19 507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nälmärken, medaljer*

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

AUKTION 292

i Stockholm 15 december

Några exempel på objekt:

1 mark 1544

Ferding 1562

4 öre 1575

Arboga 1 öre
1626 XR

Bättre mynt mottages regelbundet till våra auktioner.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom
ca 20.000 kunder ser varje auktion via vår hemsida och våra kataloger.

Vi köper även guld och silver kontant!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17

Fax: 08-643 22 38

E-post: mail@philea.se

www.myntkompaniet.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.aktiesamlaren.se

Arsenalsgatan 6 • Box 7377 • 103 91 Stockholm
Tel. 08-611 01 10 • Fax 08-611 32 95

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(*uppges samlarområde*)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av för närvarande 21 mynthandlare i flera olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

ANTIKBODEN

Kyrkogatan 2
222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031-13 94 84
besour@telia.com – www.besour.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 GRÖDINGE
Tel. 08-732 66 86, 070 212 64 55
christian.hamrin@telia.com

H & J:S NUMISMATIK HB

Jimmy Häggqvist
Box 43
310 20 Knäred
jimmy@collectia.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 11
371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73
lennart@mynt.nu – www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14
Box 98
503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69
siv-gunnar@swipnet.se

AB MALMÖ MYNTHANDEL & VYKORTSANTIKVARIAT

Sven Gunnar Sandberg
Kalendergatan 9
211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
370 24 NÄTRABY
Tel. 0455-155 99

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25
corona-coin@swipnet.se
http://home.swipnet.se/corona_coin

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96, Box 19 507
104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46,
Box 5132
102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, fax 08-661 62 13
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Nils Ferlins gränd 1
Box 4
761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, fax 0176-168 56
info@mynt.se – www.mynt.se

NUMIKON

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 GÖTEBORG
Tel. 031-20 81 11
ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Farinvägen 8
245 33 STAFFANSTORP
Tel./fax 046-25 21 19
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30
Box 1320
251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28
pedersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6
Box 16 390
103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, fax 08-411 52 23
www.selinsmynthandel.se

STRANDBERGS MYNTHANDEL & AKTIESAMLAREN AB

Arsenalsgatan 6
Box 7377
103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, 611 58 20
Fax 08-611 32 95
info@aktiesamlaren-bjb.se
www.aktiesamlaren.se
www.strandbergs-mynt.se

TAMCO NUMISMATICS

Box 6235
102 35 STOCKHOLM
Tel. 070 631 58 09
tamco.num@telia.com

TICALEN MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11
ticalen@gmail.com

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Vasagatan 42
Box 490
101 29 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, fax. 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08-732 66 86 • 070 212 64 55

www.mynt.nu/smf/

Auctions I80–I8I in Berlin, January 27, 2011

Kingdom Sweden
Erik XIV., 1560–1568. 3 Mark 1562, Stockholm, with abbreviated date »6Z«. Extremely rare. Nearly extremely fine.

City of Hamburg
Bankportugalöser of 10 Ducats 1689 of J. Reteke. Very rare. Almost uncirculated.

Bishopric Würzburg
Swedish occupation. Axel Oxenstierna, 1633–1634. Reichstaler n.d. (1633/1634), Würzburg. Very rare. Extremely fine.

Russian Empire
Alexander II., 1855–1881. Gold medal 1869 by V. Alexeev and P. Mescheryakov, on the 100th anniversary celebration of the foundation of the order of St. Georg. Very rare. Extremely fine.

KÜNKER

Coin and Gold Trading
Auction House for Coins and Medals

CATALOGUE I80: Numismatic Rarities from medieval to modern times (approx. 700 lots)

CATALOGUE I81: Gold Coins (approx. 300 lots) • Russian Coins and Medals (approx. 200 lots)

Interested in receiving our Auction Catalogues? Simply contact us!

Call: +49 541 96 20 20

Fax: +49 541 96 20 222

Email: service@kuenker.de

Visit us online: www.kuenker.com

Meet us at the

January 28-30, 2011
www.worldmoneyfair.ch

Profit from our Experience –
Consign your Coins and Medals!

More than 10,000 clients worldwide place their trust in us. Our company's first auction was held in 1985, and we can look back on a positive track record of over 170 auctions since that time. Four times a year, the Künker auction gallery becomes a major rendezvous for numismatic aficionados. This is where several thousand bidders regularly participate in our auctions.

Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG
Gutenbergstrasse 23 · 49076 Osnabrück
Germany · www.kuenker.com

Osnabrück · Berlin · Munich
Zurich · Znojmo · Moscow